

Feledy Balázs

Meditáció az Univerzumban

Szemereki Teréz keramikusművész

kiállításának megnyitása

Zalaegerszegen

Nem volt könnyű helyzetben a hivatalos megnyitó személy (aki e sorok írója) Szemereki Teréz keramikusművész nagyszabású kiállítása megnyitáskor, hiszen az őt és munkásságát igen jól ismerő, helyben élő Mester, Németh János köszöntője hangzott el bevezetésként. Ráadásul az érdeklődő közönség már valamelyest ismerhette a most kiállító alkotót, hiszen a helyi Gönczi Galériában éveken ezelőtt már volt egy jelentős kiállítása, valamint többször is résztvevője volt a GébArt művésztelepeknek.

Így, ha keressük a mondandó lehetőségeit, amelyek meghatározóak, akkor ki kell emelni Szemereki Teréz művészi útjának izgalmas ívét, összetettségét, következetességét, ami azért fontos, mert művészetében is megmutatkoznak életútjának a jelei.

Így hát először életéről pár szót. Alapvető a Dunántúlisága. Tatán született, de két évesen Komáromba került, ahol és amely közelében nagyszámú rokonsága élt. Szülei közismert személyiségei Komáromnak. Édesapját fiatalon elvesztette, sokat volt együtt erős nagyanyjával. A múlt század hatvanas éveiben pezsgő kulturális élet alakult ki Komáromban, pl. a Csokonai Művelődési Házban. Az ifjú Szemereki Teréz is sok minden érdekelt. Balett, zene, rajz. Ezeket szerette, tanulta, de a rajz iránti vonzalom a Klapka György Általános Iskolában vált erőteljessé, ahol egy remek rajztanár dolgozott: Nagy Márton. Teréz kapcsolatba került Angyal Kálmánnal is, aki a Petőfi Általános Iskola rajztanára volt. A szorosan vett rajz mellett hamar dolgozott már akvarellal, pasztellel. A két jeles tanár (akiknek több növendéke is került művészpályára Komáromból) készítette fel a továbbtanulásra, a vágyott budapesti Képző- és Iparművészeti Gimnáziumba.

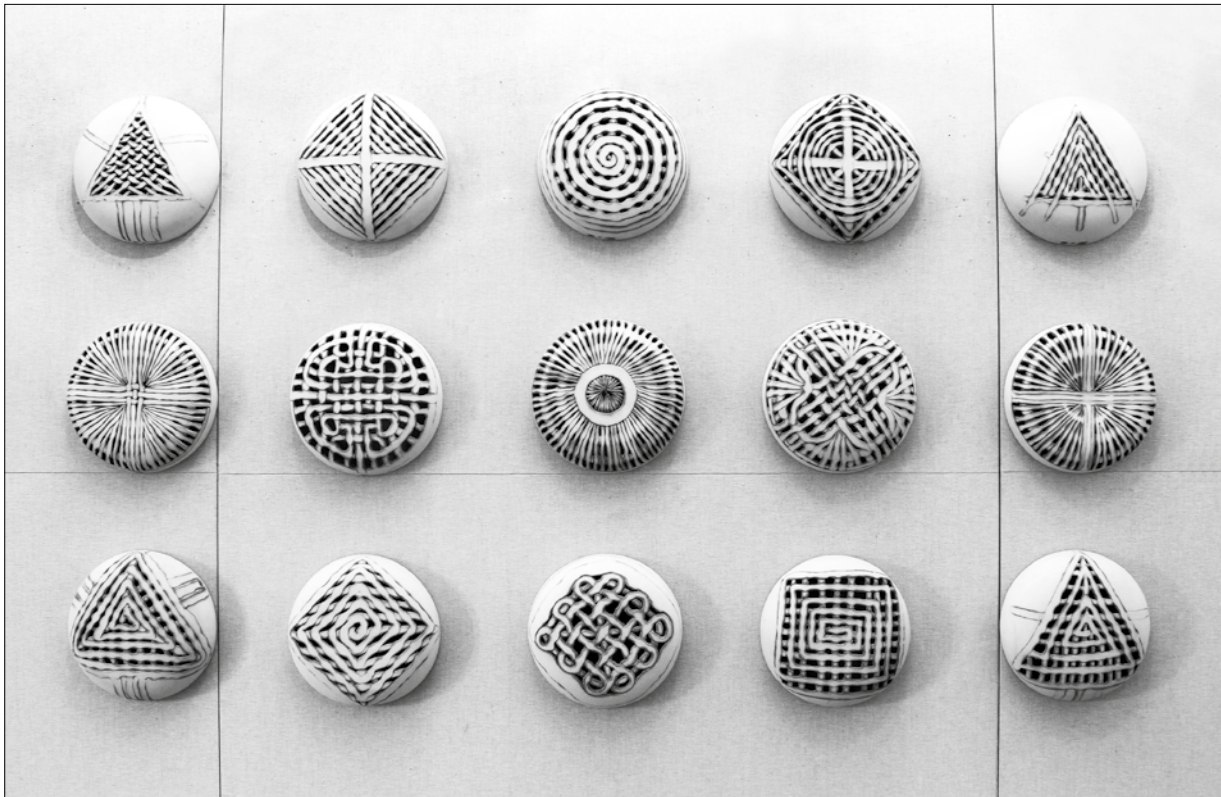
Talán a sors keze, hogy már itt a kerámia szakra került, de hatással volt rá a tatai fazekasság színpompás világa és a komáromi Nagytemplom Kovács Margit által készített négy apostol-ábrázolása a szószéken... Ekkor még nem gondolta, hogy egy kis idő elteltével az ő kerámia domborművei fogják díszíteni a templom bejáratát.

A Képzőművészeti Gimnázium kerámia szakán is kitűnő tanárai voltak: Sándor István keramikus és Lénárt Mihály fazekasmester. Jó osztályba is járt.

Osztálytársai közül később többen is szintén jeles művészek lettek. Így pl. Tóvölgyi Katalin keramikus (akivel együtt került az Iparművészeti Főiskolára), Bakos Ildikó szobrász (később ugyanezen iskolának az igazgatóhelyettese), Dobrányi Ildikó és Láng-Miticzky Katalin textilművészek, Menráth Péter festőrestaurátor (később a Képzőművészeti Egyetem Restaurátorképző Intézetének igazgatója), Sarkadi Péter grafikus vagy Simay Lajos ötvös.

SZEMEREKI TERÉZ: Kacska Ringők

SZEMEREKI TERÉZ: Kaleidoszkóp

Érettségi után szakmai felkészültségét elmélyítette azzal, hogy a patinás, Budapest belvárosi Dési Huber István Képzőművészeti Körbe járt, ahol Laborcz Ferenc, a korszerű szemléletet képviselő szobrász oktatta.

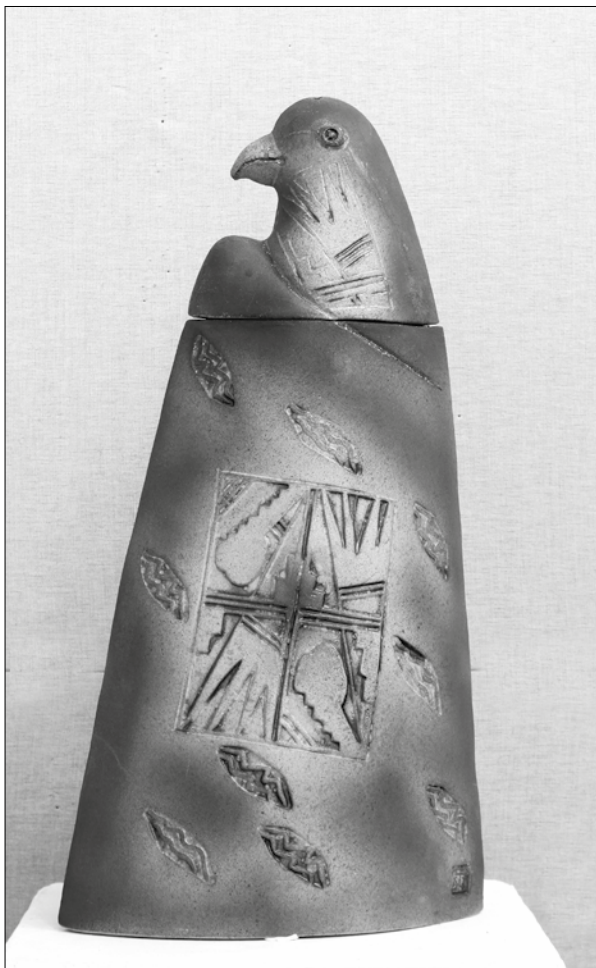
Ezt követte 1967-től a Magyar Iparművészeti Főiskola kerámia szaka, ahol szintén jó mesterek és tanárok készítették fel a művészpályára. Szaktanára Csekovszky Árpád keramikusművész volt, de hallgatta Schrammel Imre keramikusművész, továbbá Jánossy György és Vámosy Ferenc építészek előadásait, mintázását Kovács Ferenc szobrász korrigálta, és Litkei József festőművész volt a rajztanára. Ennek a hosszas felsorolásnak az a magyarázata, hogy jelezni szeretnénk: Szemereki Teréz szerencsés volt abban a tekintetben is, hogy tanárai szemlélete, felfogása illeszkedett egymáshoz, pontosabban folyamatosan lehetett építkezni mindarra, amit látott, hallott, elsjátított. És ő folyamatosan szívta magába az ismereteket. Diplomamunkáját sokszorosítható falburkoló csempék, valamint használati és díszedények témakörében készítette.

Szemereki Teréz szemléletének alakulására döntő hatással volt mesterének, Csekovszky Árpádnak a felfogása - akinek felfokozott érdeklődése az etruszk,

a görög, általában az archaikus korok, művészete iránt - óhatatlanul áttevődött ezek iránt érzékeny növendékeibe is.

Köztudott, hogy Németh Jánosnak Csekovszky szinte a legjobb barátja volt, együtt végezték főiskolai tanulmányaikat, így nem is csoda, hogy később Szemereki Teréz szoros szakmai kapcsolatba került Németh Jánossal is. De a képzésben igen fontos volt a szellemi nyitottság is, és a pályakezdő művészre kezdettől fogva ez volt jellemző. Nevezetesen, hogy nem műtermébe, műhelyébe zárkozó alkat. Folyamatosan járt művésztelepekre itthon (Siklós, Kecskemét) és külföldön (Finnország, Japán, India), s érzékeny volt a különböző historikus, kulturális hatások befogadására.

Pályája kezdetén ennek megfelelően egyaránt kísérletezett autonóm és alkalmazott funkciójú tárgyak készítésével, de mindebben döntővé vált a plasztikus gondolkodás iránti affinitás. Kézművessége nem a pragmatizmus, nem a funkcionalizmus felé vitte. Ha mégis ilyen típusú tárgyakat készített, azokban kezdetől fogva érvényesült a természeti motívumok áttételének szándéka, természetes növényi lenyomatokkal.

SZEMEREKI TERÉZ: Magabiztos

SZEMEREKI TERÉZ: Aranykor I.

Fordulatot jelentett, hogy a korongozással létrehozott tárgyak világából átlépett a például a lapelemekből megvalósuló úgynevezett épített kerámiák területére, amely később még összetettebbé vált. Áttört és organikus formák alkalmazásával, a plasztikai dimenziók iránti formai érdeklődésével a keramikusból kerámiaszobrász lett.

A misztika, a hit iránt nyitott személyisége elmélyítették munkássága jelképkereső attitűdjét, előtérbe került szimbólumteremtő, alkalmazó magatartása.

A szimbólumok beépítése művei világába meghatározóvá vált. Mindezt elősegítették távol-keleti tanulmányi útjai – India, Egyiptom, Japán -, melyek által új motívumkincset is beemelt művészetébe, de egyben vallásos hite megerősítette keresztény hitvilágát, melyben számára meghatározóak a kezdetek.

Ezzel együtt kutatta a magyar őstörténetet. Foglalkoztatta a népvándorlás kora, az átmenet a

pogány hitvilágból a kereszténység felvételének időszakába. Kereste, és meg is találta a szellemi fogódzókat és alapokat, elsősorban László Gyula és Dienes István munkásságában. Megtalálta a szkíta szarvasmotívumokat, a tarsolylemezeket, a rakamazi női hajfonat övcsatjának madarát.

Technikailag a magas tűzön égetett porózus cserép, a redukciós égetés, a fatüzelés, és sómáz alkalmazása, az oxidokkal színezett raku, a mázas és homokkal beszórt felületek létrehozása vált számára fontossá. Szemereki Teréz olyan plasztikák készítőjévé vált, melyek anyaga lehetett mázas porcelán vagy színezett kőcserép, de felerősödött jelképiségük, és ennek nyomán az alkotó egyre inkább és egyre intenzívebben állást foglalt a történelemhez, a kultúrákhoz való viszony, a múlt és a jelen, az egyetemesség és a magyarság, a hit és hitetlenség, a jó és a rossz kérdéseiben.

A maga által kijelölt úton előre haladva, változatos jelképtárban jelen vannak az őselemek: alapvető a föld, a levegő, a tűz és a víz lényegi jelenléte, és érzékelhetők ősi távol-keleti motívumok, a sámánizmus, de a magyarság eredetmondájának sok eleme is, valamint a gömb, a kör, a négyzet, a háromszög geometriai jelentőségén túli jelképisége.

Mint zalaegerszegi kiállításán is hangsúlyosan látjuk: jelképeiben, szimbólumainak széles skálájában a madár, mint az égi lélek szimbóluma, az égi üzenetek hordozója, nagy szerepet kap.

Ugyanúgy, ahogy minden nagy világvallásban alapvető fontosságú ez, a hinduizmustól a buddhizmuson át a kereszténységig, de a természeti népek mítoszvilágában is.

Madarai jellemzően a meditáció, a töprengés, a magány, ugyanakkor az együttlét jelképei, s talán leginkább: a szabadság és a hité.

Ezen a kiállításon is jótékonyan figyelnek minket a tér mindkét oldalán. Az egyik oldalszárny azonban a levegő és a víz fundamentális hangsúlyozásával, a genesis jelenlétével, tapasztalásával, prehistorikus jelek alkalmazásával együtt fokozottabban épít jelenlétükre, míg a másik szárnyban szuggesztív az őselemek védikus jelképeinek műtárgy-együttese, az *expressis verbis* szobrászat jelenléte a Jégmadár, Tűzmadár kompozíciókkal, a Gráciák egymást erősítő tér-erejével. Sokszor figyelhetünk fel a technikára. Madarait hol porcelánból formázza, égeti, hol samottból, s ennek megfelelően hol egy sejtelmesebb, poétikusabb mű áll előttünk, hol egy drámaiban, nyersebben megvalósított plasztika.

S a figurák, testek együttese előtt egy „köbe vésett” tábla, tábla-együttes (két négyzetből és két háromszögből komponálva!), melyen egy örök érvényű, a római jog időszakából származó gondolat olvasható: „*Honeste vivere neminem laedere, suum cuique tribuere*”. Azaz: „Élj becsületesen, ne bánts senkit, add meg mindenkinek a magáét.”

Ez a jogból eredeztethető, de erkölcsi parancsá váló sztoikus alapelv a művön, körülölelve pecsétnyomokkal - s a közelben más művekkel -, nem csak egy dombormű modellje, terve, hanem az alkotóművész élet-felfogásának is egyik fundamentuma.

A másik szárnyban is található egy tábla, ahol egy ismertebb mondást olvashatunk a négy háromszög formátumú elemről egybeépített dombormű-terven: „*Navigare necesse est, vivere non est necesse!*”. Ennek első felét mindenki ismeri: „hajózni muszáj”, de ritkán tesszük hozzá annak második felét: „élni nem!” Pompeius ezzel indította el hajó-sait Szióciából Róma felé, amikor gabonát kellett

szállítaniuk, s rögtön utalt a kockázatokra, s adott esetben az élet feláldozására is. Jelképes értelemben pedig: a hivatást gyakorolni kell, csinálni kell, „mindhalálig”, azaz minden kockázatot vállalva.

Nos, ez a gondolat is mintegy erkölcsi parancsa Szemereki Teréz életútjának is, hiszen szinte kivételes az a művészi teljesítmény, amely immár megszületett, s amelynek egy szubjektív esszenciája most itt látható a Városi Hangverseny- és Kiállítóteremben.

S akkor megállunk itt, a kiállítás origó-pontján, centrumában, az épület rózsablaka alatt, melyhez szorosan illeszkedik a művész Kaleidoszkóp-sorozata. Maga a kaleidoszkóp egy optikai játékszer, melyben az elhelyezett csillámló szeletkéek forgatásra folyton változó képeket mutatnak. Szemereki Teréz kaleidoszkópjai ugyan statikusak és nyugodtan függenek kiállítási darabokként a paravánon, mégis formáltságuk, domborításuk, ritmikusan áttört felületük sajátos, színesen kavargó látványt teremt, és kivételes harmóniában van a felettük fényt most is beengedő körablakkal. A kőcserépből megvalósított, épített művek rusztikussága erősíti a művek összehatását. Arabeszkyszerű látványélményeket váltanak ki belőlünk, bonyolult, ám szabályos, de sohasem ismétlődő ritmusuk által.

A kiállítás címe *Meditáció az Univerzumban*. Pontos cím, adekvát a kiállítás emelkedettségével, melynek tárgyai ugyan földhöz kapcsolódó anyagokból készültek (ám: mintegy őselemből!), de egy pillanatig sem földhözragadtak, hanem épp, hogy elszakadnak a földtől, földünktől, madarai, gráciái, felhői, hullámai által az Univerzumba emelkednek, s velük együtt virtuálisan mi magunk, a nézők is.

Személyesre fordul a kiállítás nyitás befejezése. Jelzem, hogy éppen húsz éve nyitottam önálló kiállítását Szemereki Teréznek, jelesül gyermekkor helyszínén Komáromban, olyan címmel, amely máskor is fémjelezte egy-egy kiállítását: *Titkok pecsétje*. Titkai azóta szövevényesebbek lettek, pecsétjei hangsúlyos felületalakító eszköztárának szerves jegyeivé váltak, s azóta is folyamatosan emelkedik pályáíve, mélyül művészete. A titkok egyre inkább bizonyosságokkal párosulnak, mint ezen a kiállításon is. A művészet bizonyosságával.

A szöveg elhangzott Zalaegerszegen 2020. március 5-én.